

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında (2018) Çokkültürlülük Kavramının Yansımaları

Reflections of the Concept of Multiculturalism in the Visual Arts Course Curriculum (2018)

Sayfa | 1084

Aleyna BAŞARAN KARABACAK , Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
aleynabasaran77@icloud.com

Canan ÇALIŞKAN , Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, canan.tuna.caliskan@gmail.com

Elanur KÖKDUMAN , Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, elanurkokduman@gmail.com

Hüseyin ULUS , Araştırma Görevlisi Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, huseyin.ulus@comu.edu.tr

Geliş tarihi - Received: 16 Ocak 2025

Kabul tarihi - Accepted: 6 Mart 2025

Yayın tarihi - Published: 28 Nisan 2025

Öz. Bu araştırmanın temel amacı, 2018 Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçlar ile 5., 6., 7. ve 8. sınıf kazanımlarını çokkültürlülük bağlamında incelemektir. Bu amaçtan hareketle çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizinden yararlanılmıştır. Verilerin çözülmesi aşamasında içerik analizine başvurulmuş, amaçlar ve kazanımların çokkültürlülüğü yansıma durumu niceliksel olarak da ortaya konulmuştur. Araştırmanın sonucunda, öğretim programında yer alan 11 özel amaçtan yalnızca ikisinde (%28,57) çokkültürlülüğe yönelik yansımaların gözlemlendiği anlaşılmıştır. Öğrenme alanlarına yönelik kazanımlar değerlendirildiğinde, programın genelinde çokkültürlülüğü yansıtan kazanım oranının %23,75 olduğu, en fazla sayıda çokkültürlü kazanımın beşinci sınıflar (%26,32), en az sayıda çokkültürlü kazanımın ise altıncı sınıflarda (%19,50) olduğu anlaşılmıştır. Çokkültürlülüğü yansıtan kazanımlar öğrenme alanları bağlamında değerlendirildiğinde en fazla yansımanın "Kültürel Miras", en az yansımanın ise "Görsel İletişim ve Biçimlendirme" öğrenme alanında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle çokkültürlü kazanımların sayısının sınıf düzeyiyle doğru orantılı biçimde artış gösterdiği ancak buna rağmen 2018 Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda çokkültürlülüğün yansıma oranının yeterli düzeyde olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, Kültürel etkileşim, Çokkültürlü eğitim, Öğretim programları.

Abstract. The main purpose of this study is to examine the specific objectives and 5th, 6th, 7th and 8th grade achievements of the 2018 Visual Arts Curriculum in the context of multiculturalism. Based on this purpose, document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. In the data analysis phase, content analysis was applied and the reflection of multiculturalism in the objectives and outcomes was also revealed quantitatively. As a result of the research, it was understood that reflections on multiculturalism were observed in only two (28.57%) of the 11 specific objectives in the curriculum. When the learning outcomes for learning areas were evaluated, it was found that the rate of outcomes reflecting multiculturalism in the program was 23.75%, the highest number of multicultural outcomes was in the fifth grade (26.32%) and the lowest number of multicultural outcomes was in the sixth grade (19.50%). When the outcomes reflecting multiculturalism are evaluated in the context of learning areas, it is concluded that the highest reflection is in the learning area of "Cultural Heritage" and the lowest reflection is in the learning area of "Visual Communication and Forming". Based on the findings, it was concluded that the number of multicultural achievements increased in direct proportion to the grade level, but despite this, the reflection rate of multiculturalism in the 2018 Visual Arts Curriculum was not sufficient.

Keywords: Multicultures, Culturel integration, Multiculturel education, Teaching program.

Extended Abstract

Introduction. Culture is defined as a formation that distinguishes a society from other societies and at the same time transfers the society's way of life, values, unique customs, traditions and beliefs to future generations. Culture expresses the way of life of a society. Culture is life and is constantly enriching and progressing. Therefore, culture does not have a static structure, it is constantly changing. In other words, culture is a dynamic structure that determines individuals' processes of understanding and making sense of the world and shapes the identity of societies. This dynamism ensures the enrichment of culture and its transmission to future generations. According to Çiftçi and Aydın (2014), cultural diversity is an integral part of human existence and is of great importance in ensuring social harmony. For this reason, even civilizations that existed long years before us in the society we live in have had an impact on our culture. While these civilizations provide us with a rich cultural heritage, they also remind us of the importance of cultural diversity. Cultural diversity is the harmonious coexistence of multiple cultures, beliefs, values, traditions, languages and lifestyles within a community. When this harmonious coexistence gains meaning in the social dimension based on tolerance and respect, it is considered multiculturalism.

Multiculturalism can be expressed as the interaction of individuals who make up the society under the same roof despite having different cultures. We can characterize multiculturalism as a richness created by human communities with different cultures in a society. The increase in global communication opportunities, the intensification of intercultural interaction, economic fluctuations and consequent migrations to reach better living standards have increased the rate of emergence of multiculturalism. Cultural developments and changes in the social dimension cause various changes in all areas of society and are undoubtedly reflected in education. As a result, as a reflection of multiculturalism, reflections on multiculturalism are observed in current curricula. (Öteleş, 2020). Multiculturalism in education means that students with different customs, traditions and cultures can carry out the education process under the same roof despite these differences. In other words, it refers to an integrative educational approach that respects different cultural identities, value judgments, languages and lifestyles and supports this diversity. In societies that adopt pluralism, it is very important to develop interaction between different individuals and to create an inclusive and integrative identity in order to eliminate individual differences, prejudices and discrimination (Inoue and Johnson, 2003) This is the main purpose of multiculturalism in education. It is to make students understand differences, to be tolerant and to be able to coexist by respecting differences. It aims to develop students' critical thinking and intercultural communication skills by fostering tolerance towards different cultural identities (Banks, 2001; Demirçelik, 2020).

Multiculturalism in education means that students with different customs, traditions and cultures can carry out the education process under the same roof despite these differences. In other words, it refers to an integrative educational approach that respects different cultural identities, value judgments, languages and lifestyles and supports this diversity. In societies that adopt pluralism, it is very important to develop interaction between different individuals and to create an inclusive and integrative identity in order to eliminate individual differences, prejudices and discrimination (Inoue and Johnson, 2003). This is the main purpose of multiculturalism in education. It is to make students understand differences, to be tolerant and to be able to coexist by respecting differences. It aims to develop students' critical thinking and intercultural communication skills by fostering tolerance towards different cultural identities (Banks, 2001; Demirçelik, 2020).

Method. This research was conducted according to document analysis, one of the qualitative research methods. Document analysis is a qualitative research method used to analyze the content of written documents meticulously and systematically (Wach, 2013). In this context, the study aimed to examine the reflections of the concept of multiculturalism on the visual arts curriculum. In the data analysis dimension, content analysis, which is defined as a careful, detailed and systematic examination and interpretation of a specific material in order to identify patterns, themes, prejudices and meanings, was used (Berg and Lune, 2012). The reflections of multiculturalism in the achievements related to the specific objectives and learning areas of the Visual Arts Curriculum were examined.

Results. First, the reflections of multiculturalism in the specific objectives of the curriculum were examined. In this context, it was understood that multiculturalism was included in only two articles (Articles 5 and 6) among the 11 special purpose articles. When Article 5 is analyzed, it is thought that this article is a reflection of the multicultural approach since it is foreseen that the individual who “consciously follows current culture-art objects/designs” will also interact with other cultures. Article 6 includes the specific objective of being an individual who “understands the value of cultural heritage belonging to his/her own culture and other cultures and protects them”. It is emphasized that individuals who examine the cultural objects of other cultures and interact with them can realize this goal by creating connections between cultures. Therefore, it is understood that multiculturalism is reflected in two of the 11 specific aims, which corresponds to 28.57%.

Then, the reflections of multiculturalism in the learning areas in the 5th Grade Visual Arts Curriculum were examined. From this point of view, it was understood that one of the 7 learning outcomes in the “Visual Communication and Forming” learning area, three of the 5 learning outcomes in the “Cultural Heritage” learning area, and one of the 7 learning outcomes in the “Art Criticism and Aesthetics” learning area reflected multiculturalism. Based on the data obtained, it was seen that multiculturalism was reflected in only 4 out of 19 objectives in the 5th Grade Visual Arts Curriculum, which constitutes 26.32%.

The learning outcomes reflecting multiculturalism in the learning areas in the the 6th Grade Visual Arts Curriculum were examined. From this point of view, one of the 9 outcomes in the “Visual Communication and Forming” learning area and three of the 6 outcomes in the “Cultural Heritage” learning area reflect multiculturalism. However, none of the learning outcomes in the “Art Criticism and Aesthetics” learning area reflects multiculturalism. Based on the data obtained, it was seen that multiculturalism was reflected in only 4 out of 21 objectives in the 6th Grade Visual Arts Curriculum, which constitutes 19.5%.

In the 7th Grade Visual Arts Curriculum, the learning outcomes reflecting multiculturalism in the learning areas were examined. From this point of view, it was understood that one of the 8 learning outcomes in the “Visual Communication and Forming” learning area, two of the 4 learning outcomes in the “Cultural Heritage” learning area, and two of the 8 learning outcomes in the “Art Criticism and Aesthetics” learning area reflect multiculturalism. Based on the data obtained, it was seen that multiculturalism was reflected in only 5 out of 20 learning outcomes in the 7th Grade Visual Arts Curriculum, which constitutes 25%.

Finally, the outcomes reflecting multiculturalism in the learning areas in the 8th Grade Visual Arts Curriculum were examined and it was found that two of the 9 outcomes in the “Visual Communication and Forming” learning area, two of the 4 outcomes in the “Cultural Heritage” learning

area, and one of the 7 outcomes in the “Art Criticism and Aesthetics” learning area reflected multiculturalism. Based on the data obtained, it was seen that multiculturalism was reflected in only 5 out of 20 learning outcomes in the 8th Grade Visual Arts Curriculum, which constitutes 25%.

As a result, when a general evaluation was made; it was seen that five of the 19 objectives in the 5th grade, four of the 21 objectives in the 6th grade, and five of the 20 objectives in the 7th and 8th grades reflected multiculturalism. As a result, it was understood that there were a total of 80 objectives in the visual arts course in secondary school and only 19 of them reflected multiculturalism.

Discussion and Conclusion. Increasing communication with globalization, touristic visits or forced migration for the recognition of different cultures have led to an increase in the interaction between societies, which has resulted in multiculturalism arising from cultural richness being felt more in the social dimension. These innovations on the basis of society have undoubtedly been reflected in education, and as a result, schools that carry out the education process at different levels have had to include individuals with different cultural characteristics in this process. This has necessitated the adoption of multiculturalism, that is, an inclusive education approach, in curricula (Ferrell, 2022). Some studies conducted in Turkey also point to the need for educational programs that support multicultural structure in schools, allow intercultural interaction, emphasize the common positive aspects of cultures, that is, facilitate students' adaptation to school (Özer, Komşuoğlu, and Ateşok, 2016; Sakız, 2016; Topsakal, Meray, and Keçe, 2013). This need can also be considered as a necessity. Because if a culturally inclusive education program is not adopted, there are dangers such as ignoring the minority group among the students and the educational outcomes not reaching these groups.

Based on these reasons, within the scope of the research, the reflections of multiculturalism were questioned by examining the specific objectives of the Visual Arts Curriculum, which came into force in 2018, and the achievements for the 5th, 6th, 7th and 8th grades. It was concluded that a total of 11 items (28.57%) were included in the specific objectives, but only two of them reflected multiculturalism. This situation showed that the special objectives of the visual arts course were insufficient in reflecting multiculturalism. Similar to the finding we obtained, Öteleş (2020) also examined the specific objectives in the social studies curriculum and concluded that six of the 18 specific objectives reflect multiculturalism. However, Usta and Demir (2020) reported that multiculturalism was emphasized sufficiently in the specific objectives of primary school life science and social studies courses. Ulukaya (2020) examined the reflections of multiculturalism in the specific objectives of the social studies curriculum and concluded that this represented a rate of 33%. Toksoy (2014) also examined the specific objectives in the music education curriculum and concluded that they were in line with the multicultural approach. When the rate of reflection of multiculturalism in the specific objectives in the visual arts curriculum is compared with other courses, the fact that a small part of the specific objectives in the visual arts curriculum reflects multiculturalism means that the cultural richness in the curriculum is insufficient and that the subject should be emphasized more.

When the achievements dimension of the research was analyzed, it was concluded that the 5th grade visual arts course has the achievements that reflect multiculturalism the most with a value of 26.32%. Looking at the reflections of multiculturalism in learning areas, the “Cultural Heritage” learning area indicates a higher number of multicultural achievements than the others. This situation shows that the related learning area contains achievements compatible with its main purpose. Because in addition to introducing one's own culture and art in the cultural heritage learning area, there are also activities for communication and interaction with other cultures. Therefore, it is natural that the

multicultural approach is more reflected in the cultural heritage learning area. This finding obtained within the scope of the research is similar to the research findings of Seban and Uyanık (2016) and Koçyiğit and Şimşek (2019), who revealed the richness of the cultural heritage learning area in the context of multiculturalism. In the findings obtained by Ulukaya (2022), who examined the reflections of multiculturalism in the fifth grade social studies curriculum, it was found that multiculturalism was more concentrated in the “Culture and Heritage” learning area. Therefore, this finding is important in terms of showing that the “Cultural Heritage” learning area plays an important role in the curricula of other disciplines as a reflection of multiculturalism.

When the sixth grade achievements were analyzed, it was concluded that the rate of reflecting multiculturalism was limited to 19.5%. This rate was quite low compared to the fifth grade. In addition, no reflection on multiculturalism was found in any of the learning outcomes for “Art Criticism and Aesthetics” in the sixth grade learning areas. This situation has shown that the sixth grade learning areas have the least multicultural learning outcomes in the curriculum. The fact that there are no reflections on multiculturalism in any of the acquisitions belonging to the field of art criticism and aesthetics learning, in which interaction is established between its own culture and other cultures based on the past, integrated studies are carried out for the unity of past and present art, and art products belonging to different cultures are evaluated in the context of description, analysis, interpretation and judgment, is considered as a deficiency. The findings obtained from Mamur's (2012) action research on the adoption of multiculturalism through art criticism also reveal how important art criticism and aesthetics learning area is in making sense of cultural diversity. According to Kırıçoğlu (2009), examining the art and artwork of a culture (through art criticism) is important in recognizing that culture and understanding how that culture constructs its own world.

Seventh and eighth grade visual arts course outcomes reflecting multiculturalism were examined and it was seen that both grades reflected multiculturalism with a rate of 25%. However, unlike the sixth grade “Art Criticism and Aesthetics” learning area, the fact that two different outcomes belonging to the same learning area in the seventh grade reflected multiculturalism was evaluated as another noteworthy data. The fact that the rate of reflection of multiculturalism in different grades by the outcomes belonging to the same learning domain varied was attributed to the differences in units and subjects between grade levels. It can be said that as the grade level increases, the subjects addressed are examined in a more global context. Depending on the principle from the known to the unknown; in the sixth grade art criticism and aesthetics learning area, the works of artists who exist in our culture are examined more, while artists and works of art belonging to different cultures are discussed as the grade level increases. It is thought that this change may also affect the reflection of multiculturalism in the learning outcomes. The fact that Koçyiğit and Şimşek (2019) stated that the rate of multiculturalism reflection of the visual arts course outcomes in primary school (1 th, 2 th, 3th and 4th) was 4.2% supports this prediction. Because within the scope of our research, the rate of reflecting multiculturalism in the visual arts course outcomes of secondary school (5th, 6th, 7th and 8th) was calculated as 23.75% in general. Therefore, as the grade level increases, the rate of multiculturalism reflected in intercultural interaction is calculated as 23.75%.

Giriş

Kültür, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran, aynı zamanda toplumun yaşam biçimini, değerlerini, kendine has örf, adet, inanç biçimini gelecek nesillere aktaran bir oluşum olarak tanımlanır. Kültür bir toplumun hayat tarzını ifade eder. Kültür yaşamdır ve durmaksızın zenginleşerek ilerler. Dolayısıyla kültür durağan bir yapıya sahip değildir, sürekli değişim halindedir. Diğer bir deyişle kültür, bireylerin dünyayı anlama ve anlamlandırma süreçlerini belirleyen, toplumların kimliğini şekillendiren dinamik bir yapıyı ifade eder. Bu dinamizm kültürün zenginleşerek gelecek kuşaklara aktarımını sağlar. Aydın ve Çiftçi'ye (2014) göre, kültürel çeşitlilik insan varoluşunun ayrılmaz bir parçasıdır ve toplumsal uyumun sağlanmasında büyük önem taşır. Bu sebeptendir ki geçmiş uygarlıkların kültürel mirası, günümüz toplumlarında sahip olduğu etkiler açısından önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu medeniyetler bize kültürel mirasla zengin bir alt yapı oluştururken aynı zamanda kültürel çeşitliliğin ne kadar önemli olduğunu anımsatmaktadır. Kültürel çeşitlilik birden fazla kültürün, inanç, değer, gelenek, dil ve yaşam tarzının bir topluluk içerisinde uyumlu bir bütünlük ile var olması durumudur. Bu uyumlu birliktelik hoşgörü ve saygı esasına dayalı olarak toplumsal boyutta anlam kazandığında çokkültürlülük olarak değerlendirilir.

Çokkültürlülük toplumu oluşturan bireylerin farklı kültürlere sahip olmasına rağmen aynı çatı altında etkileşim içinde bulunmaları olarak ifade edilebilir. Çokkültürlülüğü bir toplumda farklı kültürlere sahip insan topluluklarının oluşturduğu bir zenginlik olarak nitelendirebiliriz. Küresel haberleşme olanaklarının artışı, kültürler arası etkileşimin yoğunluk kazanması, ekonomik dalgalanmalar ve bunun sonucunda daha iyi yaşam standartlarına ulaşma gerekçesiyle yaşanan göçler, çokkültürlülüğün ortaya çıkış hızını artırmıştır. Toplumsal boyutta yaşanan kültürel gelişmeler ve değişiklikler, toplumun her alanında çeşitli değişimlere sebep olduğu gibi şüphesiz eğitime de yansımaktadır. Bunun sonucunda çokkültürlülüğün bir yansıması olarak güncel öğretim programlarında çokkültürlülüğe yönelik yansımalar gözlenmektedir. (Ulukaya Öteleş, 2020). Eğitimde çokkültürlülük, farklı örf, adet ve kültüre sahip öğrencilerin bu farklılıklara rağmen aynı çatı altında eğitim-öğretim sürecini yürütebilmesi anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, farklı kültürel kimliklere, değer yargılarına, dil ve yaşam biçimlerine saygı duyulan, bu çeşitliliği destekleyen, bütünleştirici bir eğitim yaklaşımını ifade eder. Çoğulculuğu benimseyen toplumlarda bireysel farklılıkların, önyargıların ve ayrımcılıkların ortadan kaldırılması için farklı bireyler arasındaki etkileşimin geliştirilmesi ve kapsayıcılığı olan bütünleştirici bir kimlik oluşturmak oldukça önemlidir (Inoue ve Johnson, 2003). Eğitimde çokkültürlülüğün temel amacı da budur. Öğrencilere farklılıkları anlamayı, hoşgörü olmaları, farklılıklara saygı duyarak birlikte var olabilmeyi duyumsatmaktır. Öğrencilerin sahip oldukları farklı kültürel kimliklere karşı hoşgörü besleyerek, eleştirel düşünme ve kültürlerarası iletişim becerilerini geliştirmeyi amaçlar (Banks, 2001; akt. Demirçelik, 2020). Eğitimde çokkültürlü yaklaşımla öğrenciler kendi kimliklerinin yanı sıra çevresindeki diğer insanları tanıyarak farklı kültürlere önyargısız yaklaşmayı, onlara saygı duymayı, çeşitlilik içinde var olma bilinci geliştirirler. Çokkültürlülüğün bu denli önem kazanması eğitim-öğretim sürecinde ilgili kavramın incelenmesini gerekli kılmıştır. Bu sebeple araştırmada görsel sanatlar dersinin yürütülmesine Türkiye Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) 2018 Görsel Sanatlar Öğretim Programı'nda çokkültürlü yaklaşımın yansımaları incelenecektir.

Çokkültürlülük kavramı

Kültür, bir topluluğu oluşturan bireylerin yaşam biçimini derinlemesine etkileyen, değerleri, davranışları ve düşünüş şekilleri arasında bağ oluşmasını sağlayan toplumsal bir olgudur. Kültür bir toplumu diğer toplumlardan ayırabilmek ve kendilerine has kimlik kazandırmak için gereklidir. Çüçen'e (2005) göre kültür, toplumsal ve bireysel yaşamın oluşmasını sağlayan; dil, gelenek, düşünce, semboller, yasalar, kurallar, ahlak, kuramlar, felsefe ve sanat eserleri gibi her tür maddi ve tinsel ürünler bütünlüğü olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla kültür insan ve yaşadığı toplumu doğrudan ilgilendiren etkenler ile bağlantılı bir olgu olarak tanımlanabilir. Bireyler özgün davranış biçimleriyle içinde doğup büyüdükleri sosyal yapıyı kültür aracılığıyla anlar, anlamlandır ve toplumsal geçmişlerine bağlı yaşarlar. Bu bağlılık kişinin içinde yaşadığı topluluğa güven duymasına, kendisini ortak özelliklere sahip olduğu topluma ait hissetmesine sebep olur.

Farklı kültürlerle etkileşim ve küreselleşme toplumun kültürel zenginliğini etkileyen önemli faktörler arasında yer alır. Küreselleşmenin hızlanmasıyla kültürler arası geçiş daha yaygın hale gelmiştir. Bu durum kültürel zenginliğin yani çokkültürlülüğün doğuşuna sebep olmuştur. Çokkültürlülük, bir toplumda birden fazla kültürün bir arada bulunması ve birbirleriyle etkileşim içinde yaşamlarını sürdürmeleri anlamına gelmektedir. Kırıçoğlu'na (2015) göre bu kavram, birden çok kültürün kendi kimliğine ait özellikleri yok saymadan öteki kültürlerle birlikte yaşaması ya da yaşatılması olarak tanımlanmaktadır. Amerikan Psikoloji Derneği'ne (2002) göre çokkültürlülük ırk, etnik köken, dil, cinsel eğilim, cinsiyet, yaş, engelli olma, eğitim, dini/ruhsal eğilim ve diğer boyutları içeren bireysel kimliklerin tanınması, bir toplum içerisinde hoşgörü ve anlayış içinde bulunulması anlamına gelmektedir.

Toplumsal boyutta farklı kimlik özelliklerine sahip bireylerin, hoşgörüyle bir arada oluşu, eğitim öğretim sürecini de doğrudan etkilemiştir. Bu çeşitliliğin okuldaki düzene uyumunun sağlanması için öğretim programlarında çokkültürlü yaklaşımın benimsenmesi zorunluluk haline gelmiştir. Çokkültürlü yaklaşımın benimsendiği bir eğitim ortamında, bireysel farklılıkları bir zenginlik olarak görüp bu farklılıklardan kazanımlar oluşturularak eğitim öğretim sürecinin bir bütünlük içerisinde yapılandırılması amaçlanır (amaçlanmalıdır). Ders kitapları ve diğer öğretim materyalleri, farklı kültürleri kapsayacak şekilde düzenlenerek tek taraflı ve önyargılı anlatımlardan kaçınılmalıdır. Özellikle Türkiye açısından, 2011'den bugüne tarihin en büyük göç dalgalarından biri yaşandığı için artan farklılıklardan kaynaklanan bu etkinin eğitim-öğretim sürecinde de artarak devam edeceği düşünüldüğünden eğitimde çokkültürlülüğün benimsenmesi bir ihtiyaç haline gelmiştir (Akçaoğlu ve Demirbaş, 2019). Bu sebeptendir ki kültürel zenginliğin giderek artması, çokkültürlülük kavramının eğitim-öğretim sürecinin tamamında yansımalarının görülmesine sebep olmuştur.

Eğitimde ve öğretim programlarında çokkültürlülük

Genç kuşakların iyi yetişmesi ve diğer dünya ülkelerindeki yaşlılarıyla mücadele edebilecek bilgi birikim ve tecrübeye sahip olabilmelerinin en önemli koşullarından biri de onları yetiştirecek eğitimci kadrosunun iyi yetişmiş olmasına bağlıdır (Aydemir, 2023). Günümüzde eğitimcilerin kendilerini çok yönlü geliştirmiş olmaları ve bunu öğrencilerine aktarabilmeleri oldukça önemlidir. Çokkültürlü eğitim, farklı kültürel geçmişe sahip öğrencilerin, bireysel farklılıklara rağmen, hoşgörü ve uyum içerisinde aynı

çatı altında eğitim-öğretim sürecine dahil olabilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Buradaki temel amaç öğrencilere, farklılıkları anlamayı, bu zenginliğe karşı hoşgörüyle yaklaşmayı, birbirlerine saygı duymayı öğretmek olarak belirlenmiştir. Çok sayıda öğrenci, okulları ve kendi toplulukları arasındaki kültürel farklılıklar nedeniyle, kültürel çelişki ve kültürel süreksizlik yaşamakta, bunun sonucu olarak kendilerini öğrenim gördükleri kuruma ve topluma karşı yabancı hissetmektedirler. Bu durum çoğu zaman öğrencilerin motivasyonlarında düşüş, okula yönelik ilgi ve isteklerinde azalma ile sonuçlanmaktadır. Baskın kültür merkezli eğitim programları, diğer etnik/kültürel, dil ve dini grupların deneyimlerini, kültürlerini, bakış açılarını hayal ve umutlarını yansıtmadığı için onları marjinalleştirmektedir (Çiftçi, Aydın 2014). Ancak çokkültürlü eğitim, farklı etnik kökenden öğrencilerin, öğrenme sürecinde kültürel etkileşimle bir arada bulunmaları, böylece tüm gençleri çoğulcu bir toplumda demokratik vatandaş olmaya hazırlamayı hedefleyen bir yaklaşımdır (Gay, 2004). Buradan hareketle eğitimde çokkültürlü yaklaşımın benimsenmesinin temel gerekçelerinden biri, yetişmekte olan bireyleri hoşgörü ve anlayış içerisinde küreselleşen dünyaya ayak uydurmaya hazırlamaktır.

Brady'e (2014) göre toplumda olduğu kadar okullarda da eğitim ve sosyal değişim yoluyla çoğulcu bir yaklaşıma sahip olunmak isteniyorsa çokkültürlülüğün teorik alt yapısına mutlak suretle değinilmelidir. Eğitimde çokkültürlülüğün teorik altyapısı, kültür temelli teoriler/akımların öğretim programlarına entegrasyonu ile sağlanabilir. Bu teorilerin ortak amacı; eğitimde kültürel çeşitliliğin yalnızca bir zenginlik olarak kabul edilmesi değil, aynı zamanda sosyal adaletin sağlanması ve eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için bir araç olarak kullanılması gerektiğini duyumsatmaktır. Eğitimde çokkültürlülük aracılığıyla öğrenciler, kendilerini tanıma, diğerlerinin sahip olduğu farklılığı anlama imkânı elde ederek başka kültürlere önyargısız ve hoşgörüyle yaklaşma eğilimi sergilerler. Çokkültürlü eğitimin temel amaçları incelendiğinde, farklı kültürden gelen öğrencilerin, diğer kültürlerin değerlerini, inançlarını, yaşam biçimlerini tanımaya ve anlamaya çalışarak, onları yargılamadan ve yadırgamadan eşit şartlarda eğitim-öğretim sürecine dahil olmalarını sağlamak olarak tanımlanmaktadır. Gay'e (2002) göre kültürel çeşitliliğe duyarlı öğretimde, müfredata çokkültürlü içerik eklemek kadar çok kültürlü eğitim stratejilerinin de kullanılması önem taşır. Bu stratejilerden, temel amaçlar göz önünde bulundurularak yararlanılmalıdır. Cırık'a (2008) göre çokkültürlü eğitimin temel amaçları, bireyin kendisini tanımasına yardımcı olarak kendi kimliğiyle barışık olmasını sağlamak, bireylere farklı kültürleri tanıtarak bunlara saygı duyulmasını gerektiğini duyumsatmak, bireylerin farklı kültürlerin alternatif bakış açılarını görmelerini desteklemek olarak açıklamaktadır. Bunların gerçekleştirilebilmesi için öğretmenlerin de çokkültürlü yaklaşımı benimsemesine ihtiyaç vardır. Moore (2001) eğitimin çokkültürlü bir yapıya bürünmesi için, öncelikle öğretmenlerin farklı kültürlere yönelik bilgi ve tutumlarını geliştirmeleri gerektiğini, bunun için atılabilecek ilk adımın, toplumda yer alan çeşitli kültürleri tanımak olduğunu aktarmaktadır (Moore, 2001; akt. Başbay ve Bektaş, 2010). Böylelikle farklı kültürleri tanıyan öğretmenler öğretim sürecinde çokkültürlülüğü pekiştirici girişimlerde bulunabilecek, buna yönelik yöntem ve strateji geliştirebilecek yeterliliğe sahip olacaklardır. Çünkü çok kültürlü eğitim, farklı ırk, etnik yapı ve sosyal gruplardan gelen tüm öğrenciler için eşit eğitim fırsatları oluşturmaya, bunun için de tüm öğretim süreci ve okul ortamını değiştirmeye, yeniden yapılandırmaya çalışmaktır (Banks, 2001; akt. Demirçelik, 2020).

Yeniden yapılandırma sürecinin eğitim öğretimin temel yapı taşı görevinde bulunan öğretim programları aracılığıyla gerçekleştirilebileceğine şüphe yoktur. Öğretim programlarının kültürel olarak kapsamlı ve zengin bir içeriğe sahip olması çokkültürlü eğitimin de temel özelliklerinden biridir. Söz

konusu kapsam, yalnızca baskın kültürün değil, diğer kültürlerin de değer birikimlerini öğrenerek bireye çok yönlü bir bakış açısı kazandırmayı hedefler. Öğretim programları, farklı kültüre sahip bireylere, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması konusunda öncü rol oynar. Dolayısıyla eğitim sürecinde çokkültürlü bir yapının oluşması öğretim programlarının kapsam ve içeriğinin buna uygun olarak düzenlenmiş olmasıyla ilgilidir. Kültürel farklılıkların artmasıyla birlikte Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) çokkültürlü eğitim çalışmalarına daha fazla eğilmeye başlamış, bu kapsamda 2005 yılında uygulanmaya giren öğretim programları ile sınıflardaki farklılıklar, çokkültürlülük, dil, inanç ve kültürel çeşitliliğe yönelik çeşitliliklere karşı farkındalık oluşturma ve duyarlılık geliştirmeye dönük konulara yer verilmeye başlanmıştır (Beldağ ve Teymur, 2023). Ancak Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze dek görsel sanatlar dersi öğretim programları incelendiğinde, bunlarda çokkültürlülük kavramının yansıma bulmadığı, yalnızca 2018 öğretim programı itibarıyla kavramdan söz edilmeye başlandığı görülmüştür (Çoban ve Erkuzu 2019). Bu sebeple 2018 Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda çokkültürlülüğün yansımalarının incelenmesi bir gereklilik olarak görülmüştür.

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizine göre yapılmıştır. Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Bu kapsamda araştırmada çokkültürlülük kavramının 2018 yılında yayınlanan görsel sanatlar dersi öğretim programına yansımalarının incelenmesi hedeflenmiştir. Verilerin analizi boyutunda kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları tespit etmek amacıyla belirli bir materyalin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik biçimde incelenmesi ve yorumlanması olarak tanımlanan içerik analizinden yararlanılmıştır (Berg and Lune, 2012). Görsel Sanatlar Öğretim Programı'nın özel amaçları ve öğrenme alanlarına ilişkin kazanımlarda çokkültürlülüğün yansımaları incelenmiştir.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, 2018 görsel sanatlar öğretim programında çokkültürlülük kavramının yansımalarını, özel amaçlar ve kazanımlar boyutunda incelemektir. Bu amaçtan hareketle 2018 Görsel Sanatlar Öğretim Programı'nda yer alan "Özel Amaçlar" ve "Kazanımlar" ilişkisel bir bakış açısıyla ele alınarak taranmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu boyutunda 2018 görsel sanatlar dersi öğretim programında özel amaçlar ve kazanımlar boyutunda çokkültürlülük kavramının yansımalarına yönelik elde edilen verilere yer verilmiştir.

Grafik 1. 2018 görsel sanatlar dersi öğretim programı özel amaçlarında çokkültürlülüğün yansımaları

Grafik 1.'de görsel sanatlar dersi öğretim programı özel amaçları içerisinde çokkültürlülüğün yansıma oranı görülmektedir. Bu kapsamda çokkültürlülüğün 11 özel amaç maddesi içerisinde yalnızca iki maddede (Madde 5 ve 6) yer aldığı anlaşılmıştır. Madde 5 incelendiğinde; “Güncel kültür-sanat nesnelerini/tasarımlarını bilinçli olarak izleyen” bireyin diğer kültürler ile de etkileşimde bulunacağı öngörüldüğünden bu maddenin çokkültürlü yaklaşımın yansıması olduğu düşünülmektedir. Madde 6’da ise; “Kendi kültürü ile diğer kültürlerle ait kültürel mirasın değerini anlayan ve onları koruyan” birey olmak özel amacı yer almaktadır. Diğer kültürlerin kültür nesnelerini inceleyen ve bunlara yönelik etkileşimde bulunan bireylerin kültürlerarasında bağlantılar oluşturarak bu amacı gerçekleştirebilecekleri üzerinde durulmaktadır. Dolayısıyla 11 özel amacın ikisinde çokkültürlülüğün yansıma bulduğu bunun da %28,57’lik dilime tekabül ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 1.

5. Sınıf öğretim programı kazanımlarında çokkültürlülüğün yansımaları

Öğrenme Alanı	Madde	Çokkültürlülüğü Yansıtan Kazanımlar	Çokkültürlülüğün Oranı
Görsel İletişim ve Biçimlendirme	G.5.1.5.	Görsel sanat çalışmasında dijital teknolojiyi kullanır.	%26,32
	G.5.2.2.1	Yerel kültüre ait motifleri açıklar.	
Kültürel Miras	G.5.2.2.	Farklı kültürlerin sanatı ve sanatçıları arasındaki benzerlik ve farklılıkları açıklar.	

Sanat Eleştirisi	G.5.2.3.	Geçmişte ve günümüzde yapılmış olan sanat eserleri arasındaki farklılıkları söyler.
	G.5.3.4.	Bir sanat eserini yapıldığı dönem ve şartlara göre analiz eder.

Tablo 1.'de 5. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda yer alan öğrenme alanlarında çokkültürlülüğü yansıttığı düşünülen kazanımlara yer verilmiştir. Buradan hareketle "Görsel İletişim ve Biçimlendirme" öğrenme alanında 7 kazanımdan biri, "Kültürel Miras" öğrenme alanında 5 kazanımdan üçü, "Sanat Eleştirisi ve Estetik" öğrenme alanında ise 7 kazanımdan birisinin çokkültürlülüğü yansıttığı anlaşılmıştır. Elde edilen verilere dayalı olarak 5. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında çokkültürlülüğün 19 kazanımdan yalnızca 4'ünde yansıma bulunduğu, bunun da %26,32'lik dilimi oluşturduğu görülmüştür.

Tablo 2.

6. Sınıf öğretim programı kazanımlarında çokkültürlülüğün yansımaları

Öğrenme Alanı	Madde	Çokkültürlülüğü Yansıtan Kazanımlar	Çokkültürlülüğün Oranı
Görsel İletişim ve Biçimlendirme	G.6.1.8	Görsel sanat çalışmasında farklı geleneksel Türk sanatları alanlarını bir arada kullanır.	%19,5
Kültürel Miras	G.6.2.3	Toplumda geleneksel sanatların rolünü açıklar.	
	G.6.2.4	Anadolu uygarlıklarına ait eserleri müzeler aracılığıyla inceler.	
	G.6.2.5	Görsel sanatlar, tarih ve kültürün birbirlerini nasıl etkilediğini açıklar.	
Sanat Eleştirisi	-	-	

Tablo 2.'de 6. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda yer alan öğrenme alanlarında çokkültürlülüğün yansıtan kazanımlara yer verilmiştir. Buradan hareketle "Görsel İletişim ve Biçimlendirme" öğrenme alanında 9 kazanımdan biri, "Kültürel Miras" öğrenme alanında 6 kazanımdan üçü çokkültürlülüğü yansıtmaktadır. Ancak "Sanat Eleştirisi ve Estetik" öğrenme alanında yer alan kazanımlardan hiçbirisi çokkültürlülüğü yansıtmamaktadır. Elde edilen verilere dayalı olarak 6. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında çokkültürlülüğün 21 kazanımdan yalnızca 4'ünde yansıma bulunduğu, bunun da %19,5 'lik dilimi oluşturduğu görülmüştür.

Tablo 3.

7. Sınıf öğretim programı kazanımlarında çokkültürlülüğün yansımaları

Öğrenme Alanı	Madde	Çokkültürlülüğü Yansıtan Kazanımlar	Çokkültürlülüğün Oranı
Görsel İletişim ve Biçimlendirme	G.7.1.3.	Yaşantısının herhangi bir anını hikâyeleştirerek görsel sanat çalışmasına yansıtır.	%25
Kültürel Miras	G.7.2.2.	Sanat, tarih ve kültürün birbirini nasıl etkilediğini analiz eder.	
	G.7.2.4.	Tarihi olayların sanat eserleri üzerindeki etkisini inceler.	
Sanat Eleştirisi	G.7.3.5.	Kişisel ve bağlamsal bilgiler temelinde sanat eserini inceler.	
	G.7.3.6.	Sanat eserinde sosyal ve kültürel inanışların etkisini yorumlar.	

Tablo 3.'de 7. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda yer alan öğrenme alanlarında çokkültürlülüğün yansıtan kazanımlara yer verilmiştir. Buradan hareketle "Görsel İletişim ve Biçimlendirme" öğrenme alanında 8 kazanımdan biri, "Kültürel Miras" öğrenme alanında 4 kazanımdan ikisi, "Sanat Eleştirisi ve Estetik" öğrenme alanında ise 8 kazanımdan ikisinin çokkültürlülüğü yansıttığı anlaşılmıştır. Elde edilen verilere dayalı olarak 7. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında çokkültürlülüğün 20 kazanımdan yalnızca 5'inde yansıma bulunduğu, bunun da %25'lik dilimi oluşturduğu görülmüştür.

Tablo 4.

8. Sınıf öğretim programı kazanımlarında çokkültürlülüğün yansımaları

Öğrenme Alanı	Madde	Çokkültürlülüğü Yansıtan Kazanımlar	Çokkültürlülüğün Oranı
Görsel İletişim ve Biçimlendirme	G.8.1.3.	Görsel sanat çalışmasında farklı geleneksel Türk sanatları alanlarını bir arada kullanır.	%25
	G.8.1.5.	Güncel olayları görsel sanat çalışmasına yansıtır.	
Kültürel Miras	G.6.2.3	Toplumda geleneksel sanatların rolünü açıklar.	
	G.6.2.4	Anadolu uygarlıklarına ait eserleri müzeler aracılığıyla inceler.	
Sanat Eleştirisi	G.8.3.7	Popüler kültürün günümüz görsel sanatlarına etkisini açıklar.	

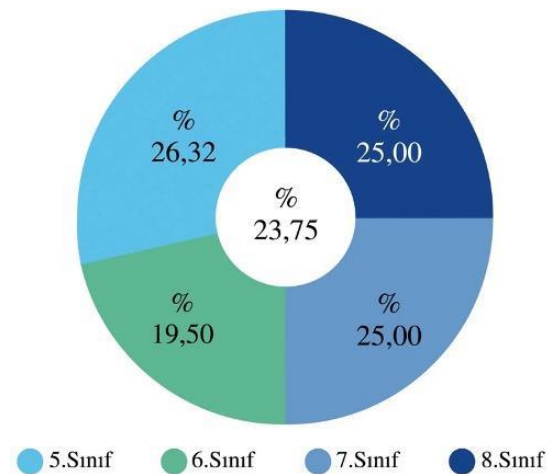
Tablo 4.'de 8. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda yer alan öğrenme alanlarında çokkültürlülüğü yansıtan kazanımlar yer verilmiştir. Buradan hareketle "Görsel İletişim ve Biçimlendirme" öğrenme alanında 9 kazanımdan ikisi, "Kültürel Miras" öğrenme alanında 4 kazanımdan ikisi, "Sanat Eleştirisi ve Estetik" öğrenme alanında ise 7 kazanımdan birisinin çokkültürlülüğü yansıttığı anlaşılmıştır. Elde edilen verilere dayalı olarak 8. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında çokkültürlülüğün 20 kazanımdan yalnızca 5'inde yansıma bulunduğu, bunun da %25'lik dilimi oluşturduğu görülmüştür.

Tablo 5.

Ortaokul görsel sanatlar öğretim programında çokkültürlü eğitime yer verilen kazanımlar

Sınıf Düzeyi	Diğer Kazanımlar	Çokkültürlü Eğitime İlişkin Kazanımlar
5. Sınıf	14	5
6. Sınıf	17	4
7. Sınıf	15	5
8. Sınıf	15	5
Toplam	61	19

Tablo 5.'de Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 5., 6., 7. ve 8. sınıfa ait kazanımların dağılımları yer almaktadır. Elde edilen verilere göre 5. sınıfta 19 kazanımdan beşinin, 6. sınıfta 21 kazanımdan dördünün, 7 ve 8. sınıfta 20 kazanımdan beşinin çokkültürlülüğü yansıttığı görülmüştür. Sonuç olarak ortaokul görsel sanatlar dersinde toplamda 80 kazanımın yer aldığı ve bunlardan yalnızca 19'unun çokkültürlülüğü yansıttığı anlaşılmıştır. Çokkültürlülüğün sınıf bazında yansımalarını gösteren grafik aşağıda yer almaktadır (Grafik 2.).

Grafik 2. 2018 görsel sanatlar dersi öğretim programında çokkültürlülüğü yansıtan kazanım maddeleri

Grafik 2.'de 2018 Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı 5., 6., 7. ve 8. sınıf kazanımlarına ilişkin çokkültürlülüğü yansıtan maddelerin yüzdelik değerleri yer almaktadır. Bu kapsamda ortaokul görsel sanatlar dersinde çokkültürlülüğün toplamda %23,75'i oluşturduğu görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Küreselleşme ile artan iletişim, farklı kültürlerin tanınması için gerçekleştirilen turistik ziyaretler veya zorunlu göç, toplumlar arasında var olan etkileşimin artmasına sebep olmuş, bu durum kültürel zenginlikten doğan çokkültürlülüğün, toplumsal boyutta daha fazla duyumsanması ile sonuçlanmıştır. Toplum bazında yaşanan bu yenilikler şüphesiz eğitime de yansımış, bunun bir sonucu olarak farklı kademelerde eğitim-öğretim sürecini yürüten okullar, farklı kültürel özelliklere sahip bireyleri de bu sürece dahil etmek durumunda kalmışlardır. Bu durum öğretim programlarında da çokkültürlülüğün yani kapsayıcı eğitim yaklaşımının benimsenmesini zorunlu kılmıştır (Ferrell, 2022). Türkiye'de yapılan bazı çalışmalar da okullarda çokkültürlü yapıyı destekleyen, kültürlerarası etkileşime imkân tanıyan, kültürlerin ortak olumlu yönlerine vurgu yapan yani öğrencilerin okula uyumunu kolaylaştırıcı eğitim programlarına ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir (Ateşok, Komşuoğlu ve Özer, 2016; Sakız, 2016; Keçe, Meray ve Topsakal, 2013). Bu ihtiyaç bir zorunluluk olarak da değerlendirilebilir. Çünkü kültürleri kapsayıcı bir eğitim programı benimsenmediği takdirde öğrenciler arasında da azınlık grubun yok sayılması, eğitim-öğretim çıktılarının bu gruplara ulaşamaması gibi tehlikeler söz konusu olmaktadır.

Bu gerekçelerden hareketle araştırma kapsamında 2018 yılında yürürlüğe giren Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçları ve 5., 6., 7. ve 8. sınıflara kazanımlar incelenerek, çokkültürlülüğün yansımaları sorgulanmıştır. Özel amaçlar içerisinde toplamda 11 (%28,57) maddenin yer aldığı ancak bunlardan yalnızca ikisinin çokkültürlülüğü yansıttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum görsel sanatlar dersi özel amaçlarının çokkültürlülüğü yansıtmada yetersiz olduğunu göstermiştir. Elde ettiğimiz bulguya benzer olarak Ulukaya Öteleş (2020) de sosyal bilgiler öğretim programındaki özel amaçları incelemiş ve 18 özel amaçtan altısının çokkültürlülüğü yansıttığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak Demir ve Usta (2020) ilkökul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersinin özel amaçlarında çokkültürlülük vurgusunun yeterince yapıldığını aktarmışlardır. Ulukaya Öteleş (2020) ise sosyal bilgiler öğretim programının özel amaçlarında çokkültürlülüğün yansımalarını incelemiş ve bunun %33'lük bir oranı temsil ettiği sonucuna ulaşmıştır. Toksoy da (2014) müzik eğitimi öğretim programındaki özel amaçları incelemiş ve bunların çokkültürlü yaklaşım ile uygunluk gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Görsel sanatlar dersi öğretim programında yer alan özel amaçların çokkültürlülüğü yansıtmada diğer dersler ile karşılaştırıldığında Görsel sanatlar dersi öğretim programlarında yer alan özel amaçların küçük bir bölümünün çokkültürlülüğü yansıtmada durumu programdaki kültürel zenginliğin yetersiz olduğu, konunun üzerine daha çok eğilinmesi gerektiğini göstermiştir. Çünkü programda yer alan özel amaçlar, ilgili disiplinin ulaşmayı hedeflediği süreç ve sonucu yansıtmaktadır.

Araştırmanın kazanımlar boyutu incelendiğinde 5. sınıf görsel sanatlar dersinin %26,32'lik değer ile çokkültürlülüğü en çok yansıtan kazanımlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenme alanlarında çokkültürlülüğün yansımalarına bakıldığında "Kültürel Miras" öğrenme alanı diğerlerine göre nicelik olarak daha fazla sayıda çokkültürlü kazanıma işaret etmektedir. Bu durum ilgili öğrenme alanının temel amacı ile uyumlu kazanımlar barındırdığını göstermektedir. Çünkü kültürel miras Başaran Karabacak, A., Çalışkan, C., Kökduman, E. ve Ulus, H. (2025). Görsel sanatlar dersi öğretim programında (2018) çokkültürlülük kavramının yansımaları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 16(1), 1084-1102.*
DOI. 10.51460/baebd.1621309

öğrenme alanında kendi kültür ve sanatını tanıtmanın yanı sıra, diğer kültürler ile iletişim ve etkileşime dönük de faaliyetler yer almaktadır. Dolayısıyla kültürel miras öğrenme alanında çokkültürlü yaklaşımın daha fazla yansıma bulması doğal karşılanmaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen bu bulgu, Seban ve Uyanık (2016) ile Koçyiğit ve Şimşek (2019)'in kültürel miras öğrenme alanının çokkültürlülük bağlamında yansıttığı zenginliği ortaya koydukları araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programında çokkültürlülüğün yansımalarını inceleyen Ulukaya'nın (2020) elde ettiği bulgularda da çokkültürlülüğün daha çok "Kültür ve Miras" öğrenme alanında yoğunlaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla elde edilen bu bulgu, çokkültürlülüğün yansıması olarak "Kültürel Miras" öğrenme alanının diğer disiplinlere ait öğretim programlarında da önemli rol üstlendiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Altıncı sınıf kazanımları incelendiğinde, çokkültürlülüğü yansıma oranının %19,5 ile sınırlı kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu oran beşinci sınıf ile karşılaştırıldığında oldukça düşük kalmıştır. Buna ek olarak altıncı sınıf öğrenme alanları içerisinde "Sanat Eleştirisi ve Estetik"e yönelik kazanımların hiçbirinde çokkültürlülüğe dönük bir yansıma rastlanmamıştır. Bu durum altıncı sınıf öğrenme alanlarının öğretim programı içerisinde çokkültürlülüğü en az yansıtan kazanımlara sahip olduğunu göstermiştir. Kökenleri geçmişe dayanan kendi kültürü ve diğer kültürler arasında etkileşim kurulduğu, geçmiş ve günümüz sanatının birlikteliğine yönelik bütünlük çalışmaları yürütüldüğü, farklı kültürler ait sanat ürünlerinin betimleme, çözümleme, yorumlama ve yargı bağlamında değerlendirildiği sanat eleştirisi ve estetik öğrenme alanına ait kazanımların hiçbirinde çokkültürlülüğe yönelik yansımaların bulunmaması bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Mamur (2012) sanat eleştirisi aracılığıyla çokkültürlülüğün benimsenmesine yönelik gerçekleştirdiği eylem araştırmasından elde edilen bulgular da sanat eleştirisi ve estetik öğrenme alanının kültürel çeşitliliği anlamlandırmada ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Kırıçoğlu'na (2015) göre de bir kültüre ait sanat ve sanat eserini incelemek (Sanat eleştirisi yoluyla), o kültürün tanınmasında ve de o kültürün kendi dünyasını nasıl kurduğunu anlamak açısından önemlidir (Kırıçoğlu, 2015).

Yedinci ve sekizinci sınıf görsel sanatlar dersi kazanımlarının çokkültürlülüğü yansıma durumları incelenmiş ve her iki sınıfın da benzer şekilde %25'lik oran ile çokkültürlülüğü yansıttığı görülmüştür. Ancak altıncı sınıf "Sanat Eleştirisi ve Estetik" öğrenme alanının aksine, yedinci sınıfta aynı öğrenme alanına ait iki farklı kazanımın çokkültürlülüğü yansıması kayda değer bir diğer veri olarak değerlendirilmiştir. Aynı öğrenme alanına ait kazanımların farklı sınıflarda çokkültürlülüğü yansıma oranının değişiklik göstermesi sınıf düzeyleri arasındaki ünite ve konu farklılıklarına bağlanmıştır. Sınıf düzeyi arttıkça ele alınan konuların daha küresel bağlamda incelendiği söylenebilir. Bilinenden bilinmeyene ilkesine bağlı olarak; altıncı sınıf sanat eleştirisi ve estetik öğrenme alanında daha çok kültürümüz içerisinde var olan sanatçıların çalışmaları incelenirken sınıf düzeyi yükseldikçe farklı kültürler ait sanatçı ve sanat eserleri ele alınmaktadır. Bu değişim öğrenme alanlarına ait kazanımların çokkültürlülüğü yansıma durumuna da etkileyebileceği düşünülmektedir. Koçyiğit ve Şimşek'in (2019) ilkökul (1., 2., 3. ve 4.) görsel sanatlar dersi kazanımlarının çokkültürlülüğü yansıma oranını %4,2 olarak belirtmeleri de bu öngörüye desteklemektedir. Çünkü araştırmamız kapsamında ortaokul (5., 6., 7. ve 8.) görsel sanatlar dersi kazanımlarının çokkültürlülüğü yansıma oranı genel bağlamda %23,75 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla sınıf düzeyi arttıkça kültürlerarası etkileşime yönelik kazanımlar da artış göstermektedir. Ancak tüm bunlara rağmen görsel sanatlar dersi öğrenme alanlarına ait kazanımların çokkültürlülüğü yansıtmada tam anlamıyla yeterli düzeyde olduğu söylenemez. Toksoy da (2014) ilk ve

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (1), 1084-1102.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (1), 1084-1102.
Araştırma Makalesi / Research Paper

ortaokul müzik eğitimi öğretim programını incelemiş ve programın çokkültürlülüğü yansıtmaya oranını kısmen yeterli bulmuştur. Benzer şekilde Cırık (2008) da ülkemizde uygulanan öğretim programlarında çokkültürlülüğe yönelik yeterince yer verilmediği görüşündedir. Açıklan (2010)' a göre ise, öğretim programlarında çokkültürlülük daha çok vurgulanmalı ve çokkültürlülüğü destekleyecek yeterlikte yeni kazanımlar ve ders etkinlikleri programa eklenmelidir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (1), 1084-1102.

Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (1), 1084-1102.

Araştırma Makalesi / Research Paper

Kaynakça

- Açıkalın, M. (2010). Sosyal bilgiler eğitiminde yeni yaklaşımlar: Çokkültürlü ve küresel eğitim. *İlköğretim Online*, 9(3), 1226-1237.
- Akçaoğlu, M. ve Demirbaş, İ. (2019) *Sosyal bilgiler ve toplum*. Pegem Akademi.
- American Psychological Association (2002). Ethical principles of psychologists and code of conduct. *American Psychologist*, 57(12), 1060-1073. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.57.12.1060>
- Ateşok, Z.Ö., Komşuoğlu, A. ve Özer, Y.Y. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 34-42.
- Aydemir, H. (2023). Güzel sanatlar eğitimi öğretmen adaylarının ekonomik kaygılarına ilişkin bir inceleme, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 12(35), 577-591.
- Aydın, H. ve Çiftçi, Y. A. (2014). Türkiye'de çokkültürlü eğitimin gerekliliği üzerine bir çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (33), 197-218.
- Başbay, A., ve Bektaş, Y. (2010). Çokkültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34(152).
- Beldağ, A. ve Teymur, N. (2023). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin tutum ve görüşleri: Sosyal bilgiler dersi örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 1-40. <https://doi.org/10.29299/kefad.1131534>
- Berg, B.L. and Lune, H. (2012) *Qualitative research methods for the social sciences*. (8th Edition), Pearson, Upper Saddle River, NJ.
- Brady, J. S. (2014). *The Impact of multicultural education training for pre-service teachers* [Yüksek Lisans Tezi, Walden University]. Walden University ProQuest Dissertations & Theses, 3625211.
- Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 27-40.
- Çoban, A. ve Erkuzu, D. (2019). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze görsel sanatlar dersi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 5(2), 239-253. <https://doi.org/10.34137/jilses.601557>
- Çüçen, A. K. (2005). Kültür, uygarlık, evrensellik ve çok-kültürlülük. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (4), 111-115.
- Demirçelik, E. (2020). *Eğitimde çokkültürlülük*. İksad Yayınları.
- Demir, E. ve Usta, M. (2020). Eğitimde çokkültürlülük: İlkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler kitapları üzerinden nitel bir inceleme. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(34), 2178-2198. <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.490>
- Ferrell, K. (2022). *A literature review of multicultural education practices to support marginalized communities*. [Master Thesis, University of Arkansas, Fayetteville]. Curriculum and Instruction Undergraduate Honors Theses Retrieved from <https://scholarworks.uark.edu/cieduht/31>
- Gay, G. (2004). The importance of multicultural education. *Educational Leadership*, 61(4), 31- 35.
- Gay, G. (2002). Preparing for culturally responsive teaching. *Journal of Teacher Education*, 53, 106-116.
- Inoue, Y. and Johnson, K. (2003). Diversity and multicultural pedagogy: An analysis of attitudes and practices within an American Pacific Island University. *Journal of Research in International Education*, 2(3), 251-276. <https://doi.org/10.1177/14752409030002003001>
- Keçe, M.; Merey, Z. ve Topsakal, C. (2013). Göçle gelen ailelerin çocuklarının eğitim öğrenim hakkı ve sorunları üzerine nitel bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(27), 546-560.
- Kırıçoğlu, O. (2015). *Çokkültürlülük ve sanat eğitimi. Sanat, kültür, yaratıcılık*. Pegem Akademi.
- Koçyiğit, E., ve Şimşek, H. (2019). Kapsayıcı eğitim bağlamında Türkiye'de ortaöğretim programlarında çokkültürlülüğün izleri. *Kuram Ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 75-90.
- Mamur, N. (2012). Sanat eseri eleştirisi yoluyla kültürlerarası etkileşim: Çok kültürlülüğü anlama. *International Journal of Human Sciences*, 2(9), 354-377.
- Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme önerisi. *Göç Dergisi*, 3(1), 65-81.
- Seban, D. ve Uyanık, H. (2016). Türkiye'de çokkültürlü eğitim: 1-5. Sınıf programlarında yer alan kazanımların analizi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 6(1), 1-18.
- Başaran Karabacak, A., Çalışkan, C., Kökduman, E. ve Ulus, H. (2025). Görsel sanatlar dersi öğretim programında (2018) çokkültürlülük kavramının yansımaları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 1084-1102. DOI. 10.51460/baebd.1621309

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (1), 1084-1102.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (1), 1084-1102.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Toksoy, A. C. (2014). Çok kültürlü müzik eğitimi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (40), 1-28.

Ulukaya Öteleş, Ü. (2020). 2018 Sosyal bilgiler öğretim programına çokkültürlü eğitimin yansımaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 500-516. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.701866>

Wach, E. and Ward, R. (2013). Learning about qualitative document analysis. *IDS Practice Paper in Brief, ILT Brief* 13 August 2013, www.ids.ac.uk. Brighton: IDS. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4> (Erişim Tarihi: 14.01.2025).